

Pravo na dostupnost informacija kojima raspolažu tijela javne vlasti, jedno je od osnovnih ljudskih prava zaštićeno međunarodnim ugovorima i Ustavom RH. To se pravo danas smatra temeljnim preduvjetom demokratizacije društva i stvaranja aktivnog građanstva, koje može obaviješteno i meritorno odlučivati o zbivanjima u zajednici u kojoj živi. Brojna međunarodna tijela na najvišoj su razini donijela dokumente s obvezujućom snagom za svoje članice. Skoro sve zemlje u tranziciji, većina zemalja Europe i oko 60 drugih zemalja svijeta usvojile su u posljednjih nekoliko godina zakone koji omogućuju slobodan pristup službenim informacijama. Hrvatska je jedina zemlja u jugoistočnoj Europi koja zakon o dostupnosti informacija još nema niti u nacrtu.

Pokrećući kampanju za dostupnost službenih informacija u Hrvatskoj, 16 je hrvatskih nevladinih udruga, pozivajući se na Preporuku Odbora ministara Vijeća Europe o dostupnosti službenih informacija R (2002) 2, koja, uvažavajući načela istaknuta posebice u članku 19 *Opće deklaracije o ljudskim pravima*, čl. 6, 8 i 10 *Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama kao i Konvenciji o dostupnosti informacija, Sudjelovanju javnosti u donošenju odluka i pravnoj zaštiti u predmetima koji se tiču zaštite okoliša* (usvojena u Aarhusu u Danskoj 25. lipnja 1998.), *Konvenciji o zaštiti pojedinaca vezano za automatsku obradu osobnih podataka* (ETS br. 108, od 28. siječnja 1981.), *Deklaraciji o slobodi izražavanja i informiranja* (prihvaćena 29. travnja 1982), te preporukama Vijeća Europe R (81) 19 o dostupnosti informacija koje posjeduju tijela javne vlasti, R (91) 10 o priopćavanju trećoj strani osobnih podataka koje posjeduju javna tijela, R (97) 18 koja se tiče zaštite osobnih podataka skupljenih i obrađenih u statističke svrhe i R (2000)13 o europskoj politici o dostupnosti arhivskoga gradiva, poziva države članice da omoguće širok pristup službenim dokumentima na temelju jednakosti i prema jasnim pravilima, usvojilo 24. veljače 2003. zajedničku izjavu:

JAVNOST IMA PRAVO ZNATI

Želimo otvorenu javnu vlast. Građani imaju pravo znati što i zašto se odlučuje, imaju pravo dobiti uvid u službene dokumente koji su im potrebni, bez posebnog obrazloženja. Odnos vlasti i građana je odnos povjerenja. Pri obavljanju javne vlasti tajnost je izuzetak. Povjerenje se jača primjenom načela otvorenosti javne vlasti. Otvorenost je načelo i obveza javne vlasti, dostupnost informacija u posjedu javne vlasti je pravo građana. U svim uljuđenim, demokratskim društvima vlast postoji radi građana, a ne obratno. Građani uredno plaćaju poreze, daju povjerenje nositeljima javnih funkcija te imaju pravo tražiti odgovorno ponašanje vlasti u svakom njenom dijelu.

Ova načela podrazumijevaju sasvim praktične mjere. Želimo, po uzoru i prema iskustvu razvijenih demokratskih zemalja, jedinstveno zakonodavstvo koje se temelji na slijedećem:

1. Dostupnost službenih informacija za sve

Svaki građanin, bez obzira na spol, dob, nacionalnu pripadnost, posebne potrebe, socijalni status ili političko opredjeljenje, ima pravo na slobodan pristup službenim informacijama.

Građanima treba biti pristupačan i jasan ustroj tijela javne vlasti, njihova uloga, iznos i način trošenja proračunskih sredstava, te sustav odgovornosti. Građanima se mora omogućiti jednostavan uvid u dokumente, registre, odluke i podatke i razloge radi kojih je donijeta neka odluka.

2. Obaveza objavljivanja i pružanja informacija

Tijela javne vlasti, koja uključuju institucije zakonodavne, izvršne i sudske vlasti te druge institucije (s područja zdravstva, školstva, kulture, društvene skrbi itd.) koje imaju javna ovlaštenja ili se financiraju proračunskim sredstvima na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, u demokratskom društvu imaju obvezu objavljivanja i osiguranja dostupnosti informacija kojima raspolažu.

Tijela javne vlasti moraju omogućiti javni karakter svog rada, moraju pravodobno i cjelovito informirati javnost o svojim aktivnostima, mjerama, prijedlozima, namjerama, zakonima.

Sve ono što nije izuzetno kao tajna, treba biti dostupno građanima. Teškoće i cijena davanja informacije ne smiju biti prepreka ili izlika da se informacija ne pruži.

3. Obrazovanje za demokraciju

Građani trebaju biti upoznati i podučeni o svom pravu na dostupnost informacija, kao i o pravu na zaštitu i pravičnu upotrebu osobnih informacija.

Dužnosnici trebaju dati primjer, javni službenici moraju poštivati duh i načela zakona koji određuje dostupnost informacija.

U cilju obrazovanja za demokraciju trebaju se organizirati rasprave i osigurati mjesta javnog pristupa umreženim službenim informacijama.

Narodne knjižnice kao mjesna obavijesna središta preuzimaju ulogu posrednika koji omogućuje slobodan protok informacija o državnoj i lokalnoj politici, zalažući se za osiguravanje dostupnosti službenih publikacija do mjesne razine.

4. Legitimna ograničenja pristupa

Slobodan pristup i objavljivanje informacija je obaveza, ograničenje je izuzetak. Ograničenje pretpostavlja da bi javni interes bio povrijeđen informacijom.

Ograničenje mora biti propisano zakonom i objavljenim općim aktom. Razlozi za to mogu biti samo državna sigurnost i obrana, javna sigurnost, progon kriminala, zaštita

privatnosti, ekonomski interes (pregovori), jednakost pred sudom, nadzor rada uprave, tečaj valute ili priprema odluke.

U slučaju sukoba između javnog interesa i zapriječene tajnosti prednost ima javni interes.

Osoba koja u dobroj vjeri zaštite javnog interesa i uvjeren u istinitost informacije objavi informaciju, treba uživati radnopravnu i kaznenu zaštitu.

5. Jasni rokovi i zaštita prava

U stvarima zahtjeva za dostupnost informacija treba postaviti jasan rok, ne dulji od 30 dana. Svako odbijanje ili produženje roka treba biti posebno obrazloženo.

Pristup službenim dokumentima bi u pravilu trebao biti besplatan. Trošak postupka može biti na teret tražitelja, ali ne smije prelaziti stvarne troškove nastale pri tijelu javne vlasti. Javni registri u pravilu ne mogu nametati druge troškove pristupa osim nužnih troškova registracije podatka (fotokopiranje, ispis, fotografiranje, skeniranje i sl.).

Građanima je potrebno omogućiti učinkovito pravno sredstvo pred sudom za zaštitu njihovog prava. Namjerno skrivanje, uskraćivanje ili iskrivljavanje informacije težak je prekršaj i u kvalificiranom obliku kazneno djelo. Uništavanje podataka štetno je djelo te standarde arhiviranja, održavanja, zaštite i korištenja podataka treba utvrditi zakonom.

6. Dostizanje europskih standarda

Europski standardi javne uprave podrazumijevaju predvidivost i zakonitost, odgovornost i učinkovitost javne vlasti. Da bi se to ostvarilo glavno načelo djelovanja je otvorenost vlasti i pravo na dostupnost informacija u posjedu tijela vlasti. U cilju dostizanja europskih standarda tražimo da se i u Hrvatskoj do kraja 2003. donese zakon o dostupnosti informacija.

Hrvatskim vlastima nudimo pomoć u formuliranju prijedloga zakona. Okupili smo grupu pravnih stručnjaka koji su u stanju sačinuti tekst prijedloga zakona o dostupnosti informacija temeljen na navedenim međunarodnim standardima.

Tražimo od nadležnih tijela vlasti, građana i medija podršku inicijativi dijela civilnoga društva za nastavak kampanje za dostupnost službenih informacija u Hrvatskoj.

NEVLADINE UDRUGE INICIJATORI KAMPANJE ZA DOSTUPNOST

SLUŽBENIH INFORMACIJA U HRVATSKOJ

1. Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava _____
2. Transparency International Hrvatska _____
3. Hrvatski pravni centar _____
4. Hrvatsko novinarsko društvo _____
5. Građanski odbor za ljudska prava _____
6. EUROPSKI POKRET _____
7. Koordinacija NVO _____
8. B.a.B.e. _____
9. GONG _____
10. Centar za civilne inicijative _____
11. Hrvatska udruga potrošača _____
12. Udruga za zaštitu prava pacijenata _____
13. Centar za ljudska prava _____
14. Centar za mirovne studije _____
15. Hrvatsko knjižničarsko društvo _____
16. ZELENA AKCIJA _____